(Nro. 238.)

GAZETA LWOWSKA.

W Poniedziałek Nro. 119. 18. Października 1819.

Wiadomości zagraniczne.

Wyspa S. Heleny.

Listy z wyspy S. Heleny, datowane pod dniem 17stym Lipca donoszą, że osady stojących tam okrętów Conqueror i Leveret, bardzo przez choroby cierpią. Raz tylko na miesiąc otrzymują świeżą żywność; racyie woyska lądowego zmnieyszone są na połowę, a drzewa na opał brakuie zgoła. Tymczasem wyglądano co chwila okrętu Abondance, maiącego przywieźć żywności. Bonaparte znaydował się przy dobrem zdrowiu, nie widywał prawie nikogo, i nie wychodził nigdzie. Nowe pomieszkanie iego miało skończonem bydź wkrótce.

Wielka Brytaniia.

Według doniesień z Carlisle, datowanych pod dniem 18stym Września, zgromadzali się podczas nocy nieukontentowani w okolicy pomienionego miasta, dla ćwiczenia się w broni, pomimo odezwy Xięcia Rejenta. Radykaliści nie taią nawet iuż tego, oświadczaiąc, że gotuiąc się do poruszenia Ludu, nie chcą bydź nieprzygotowanymi, lecz owszem stawić się w stanie obrony. Między tymi radykalistami znayduie się kilkanaścieset z Carlisle, którzy połączeni z radykalistami w Hrabstwach północnych, będących teraz w zaburzeniu, składać będą liczny bufieo ludzi odważnych. Czuwaią gorliwie nad bezpieczeństwem zamku w Carlisle, gdzie znayduie się mnóstwo broni i ammunicyi. — Dnia 14go Września miano w Canterbury obierać nowego Nadburmistrza. Wybór starszych gminnych nie wypadł według życzenia Ludu, który więc oddał się zdrożnościom nayrozpąsańszym; wpadł do sali, gdzie Rada gminna zgromadzona była, strącił z krzesły Szeryfa (Sędziego Policyi), zdarł i potargał księgi wyborowe i kartki głosowania, potłukł wszystkie sprzęty i lustra, a nakoniec pogasił swiece. Policyia nie śmiała weyśc do sali zaciemnioney, pozamykała więc drzwi do sali, a w niey struchlałe osoby Magistratualne wraz z burzycielami. Wkrótce nadeszła pomoc zewnątrz, powyłamywano drzwi i salę szturmem zaięto. Magistrat zobowiązał naprędce będących w pobliskości prawych obywateli, do obięcia służby milicyi, a za ich pomocą zdołano nakoniec przywrocić spokoyność i aresztować bersztów. — Tegoż samego dnia buntownicy w Paisley usiłowali uwolnić aresztowanych z powodu ostatnich rozruchów. Musiano zażądać pomocy woyskowey, i rozkazać huzarom, aby rąbali zaślepioną kupę. — Według gazet Londyńskich z dnia 21go Września uśmierzono przecież niespokoyności w Paisley i w Glasgowie. Zresztą dla ostrożności rozkazał Rząd wysłać na okrętach z Portsmutu do Leith dwa pułki piechoty, ponieważ w całey Szkocyi stało tylko dwa pułki iazdy i dwa piechoty. — W okolicach miasta Leeds odprawiały się ciągle małe Zgromadzenia Ludu, końcem roztrząsania wypadków Manszesterskich. Także i w Portsmucie miało bydź podobne Zgromadzenie, pomimo sprzeciwiania się ze strony Lorda Maiora. — Przeciwnie w kilkunastu ludnych miasteczkach Królestwa, prawi obywatele odbyli albo odbyć chcą Zgromadzenia, końcem okazania przywiązania swoiego do Monarchy i konstytucyi. — Dnia 13go Września po południu, odbyło się Zgromadzenie Ludu w Southwarku (południowey części Londynu) pod Prezydencyią Przełożonego dzielnicy (*Hig-Bailiff*), gdzie roztrząsano postępki Zwierzchności i Policyianow w Manszestrze. Urządzono pasmo uchwał bardzo żywych, a Sir Robert Wilson miał mowę, którey rozwlekłość samych nawet „braci i przyiaciół" iego nudzić zdawała się. Hunt przybył nieco poźniey, zaiął krzesło Prezyduiącego, opuszczone od Przełożonego dzielnicy, i miał mowę do zgromadzonego Ludu. Po nim miał głos przyiaciel iego Waddington, którego mowa atoli nie wiele wrażenia sprawiać zdawała się. — Dniem przedtem było Zgromadzenie Ludu w Parafii (Londyńskiey) Farringdon-Without, pod Prezydencyią Starszego gminnego P. Waithmana, gdzie także

)(

uradzono pasmo uchwał, naganiaiących postępowanie w Manszestrze. — Toż samo nastąpiło dnia 20go w Hunsletmoor, niedaleko Leeds, gdzie, iak twierdzi gazeta Londyńska Koryier, uradzono uchwały prawdziwie buntownicze, a mianowicie: „że Izba niższa straciła zaufanie Ludu, i że potrzeba obrać wyraźnych pośredników między Królem a Ludem.“ — Z Londynu donoszą pod dniem 21szym Września: „Nie mamy żadnych dalszych wiadomości o scenach bezprawnych i niespokoynych. Zgromadzenie w Southwarku odbyło się bez zdrożności. Doniesienia z Szkocyi są ciągle zaspokaiaiące; wszakże Rząd nie cofnie rozporządzonych iuż raz kroków ostrożności. W Irlandyi nie powiodło się reformatorom zrządzić niepokoie i Zgromadzenia Ludu.“ — W teatrze Manszesterskim były nieiakie zaburzenia. Lud rzucał zgniłemi iabłkami na aktorów, którzy śpiewać chcieli pieśń: „*God save the King*“ (Boże utrzymuy Króla). Tymczasem wkrótce przywrócono spokoyność. — Hunt pokazał się był niedawno w teatrze Londyńskim Surrey, na przedmieściu Southwarkskiem. Dyrekcyia posłała mu była dla spekulacyi 12 biletów w podarunku. Natłok widzów był niezmierny, a Hunta przyymowano z wielkiemi oklaskami. — Wydział centralny reformatorów radykalnych w Londynie, otrzymawszy skargę od PP. Watsona i Thislewooda, mniemaiących się obrażonymi bydź od Hunta, a nie śmieiąc krytykować polubieńca Ludu, napomniał go w liście braterskim, aby poiednał się z obudwoma dawnymi przyiaciołmi swoimi. Atoli Hunt odesłał nazad list nierozpieczętowany.

Hiszpaniia.

Z Madrytu dnia 15go Września. — Żółta gorączka grassuie bardzo na wyspie Leonie. W Kadyxie i w porcie S. Maryi zaraza ta nie była ieszcze niebezpieczną; wszelako donoszą, że także i tam, osobliwie w szpitalach iest zaród tey choroby. Tymczasem przekonywuią się że głód i nędza na wyspie Leonie przyczynia się bardzo do iey rozszerzania, któremu z Kadyxu wszelkiemi siłami zaradzić usilnią. — Rząd Hiszpański nie ogłosił nic ieszcze o skutkach wyprawy Morilla. — Twierdzą, że nie podpada żadney wątpliwości, iż flota Kadyxeńska przeznaczona iest do rzeki la Plata, i że działać ma naypierwey przeciwko Montevideo. Z Buenos-Ayres donoszą zapewniaiąc, że na wyprawę Kadyxeńską czeka 25,000 ludzi gotowych do boiu, a między tymi 10,000 iazdy. Donosząc o tem Pruska gazeta Stanu, dodaie, że oczekiwanie to zrządza wiele niedogodności, i że tamuie inne przedsięwzięcia.

Francyia.

Z Paryża dnia 25go Września. — Jeżeli wierzyć można dziennikom tuteyszym, potrzebne byłyby poprawy naycelniey w naszey administracyi woienney. Z wzmagaiącey się dezercyi woysk, stoiących nad granicą, wnoszą naycelniey o złem ich urządzeniu. Dowodca w Metz zmuszonym został do wydania rozkazu dziennego, mocą którego żołnierzom nie pełniącym służbę, zakazał noszenia broni, dla uchronienia zdrożności. Tymczasem ma także i Ministeryium woyny zaymować się reformą wewnętrznego urządzenia woyska. Minister woyny powrócił wprawdzie do Paryża, lecz nie wyzdrowiał ieszcze z swoiey choroby. — Według artykułu, umieszczonego w dzienniku Renomee posunięto w woysku na wyższe stopnie od dnia 14go Kwietnia 1714, 9,483 Officerów wszelkiey rangi, a woysko liczy teraz 1,700 Jenerałów i przeszło 25,000 Officerów niższego stopnia. — Wiadomość o oddaleniu kilkunastu Prefektów, rozsiana przez niektóre gazety, iest bezzasadna. — Według gazet Francuzkich pozwolił Król Jmć Instytutowi dobroczynności w Bordeaux przyiąć 50,000 franków przychodu, ofiarowanych mu od Xięcia Richelieu. — Ziednoczone oddziały Francuzkie i Angielskie, maiąc dane sobie zlecenia przy Missyi, wysłaney do Kraiów Barbaryyskich, zabawiły w Algierze przez 3 dni, a ztamtąd udały się do Tunetu. O tem dowiedziano się przez fregatę Francuzką Galatea, która dnia 15go Września z listami urzędowemi do Tulonu zawinęła, i zaraz nazaiutrz do Tunetu nazad odpłynąć miała. Nie wiedziano ieszcze o skutku układów Dowodcy z Dejem. W Algierze panowała wciąż ieszcze zaraza morowa.

Niemcy.

Oto iest dokończenie (przerwanego w numerze 234/117 gazety naszey) oświadczenia Cesarsko-Austryiackiego Poselstwa, prezyduiącego na Seymie Niemieckim.

IV. Nadużywanie prassy.

Prassa drukarska, w ogólności, a szczególniey owa iey gałęź, która wydaie dzienniki, pisma czasowe, i pisemka ulotne, używała przez ciąg lat ostatnich w większey części Niemiec, wolności prawie nieograniczoney: bo tam nawet, gdzie Rządy zachowały dla siebie prawo ograniczenia iey przez kroki zapo

biegaiące, moc kroków takowych tamowana była częstokroć przewagą okoliczności, a tak otwarte było pole wszystkim rozprzężeniom.

Niezliczone nieszczęścia, rozniesione po Niemczech przez nadużycia tey wolności, pomnożyły się znacznie od czasu, iak iawność rospraw Seymowych w różnych Państwach zaprowadzona, i rozciągnienie iey na przedmioty, któreby nigdy inaczey, iak tylko w regularnym i uroczystym kształcie z Świątyni Senatów na świat wychodzić, i nigdy płochey ciekawości albo krytyce lekkomyślney za igraszkę służyć nie powinny, zuchwałości pisarzów nowy żywioł zgotowała, i każdemu dziennikarzowi pozorny nastręczyła pochop do zabierania głosu w sprawach, które naywiększym nawet politykom ieszcze zadawały trudności i wątpliwości. Do iakiego stopnia zgubne te przywłaszczania nakoniec doszły, iakie z nich zamieszania w poięciach, iakie zaburzenia umysłów, iakie upośledzenie wszelkiey powagi, iakie ubieganie się namiętności, iakie obłąkania fanatyczne i iakie zbrodnie urosły, nie potrzeba iuż dalszego dochodzenia; bo ani spodziewać się można, by między dobrze myślącą i prawdziwie światłą częścią Narodu Niemieckiego, względem tak powszechnie znanego złego, ieszcze iakowa różność widoków i zdań zachodziła.

Natura stosunku, w iakim Państwa związkowe między sobą zostaią, nadaie z iedney strony niebezpieczeństwom, połączonym z nieograniczonością prassy, postać i kierunek, iakich przybierać nie mogą w Państwach, gdzie władza naywyższa ziednoczone iest w iednymże punkcie środkowym; z drugiey zaś strony wyłącza zastosowanie środków prawnych, przez które też Państwa nadużyciu prassy tamę położyć usiłuią. W Związku Państw, iakim iest utworzony w Niemczech, przy sankcyi wszystkich Mocarstw Europeyskich, brakuie z natury iego tey dzielney przeciwwagi, która w Monarchiiach w iedno złączonych, porządek publiczny od napadów zapamiętałych lub źle myślących pisarzy broni; w takowym Związku pokóy, iedność i zaufanie, tylko przez naytroskliwsze odwracanie wszelkich obopolnych obraź i niepokoień utrzymane bydź mogą. Z tego to naywyższego punktu widzialnego, który nie ma nic wspólnego z prawodawstwami innych Kraiów, należy w Niemczech uważać każde pytanie, będące w związku z wolnością prassy. Tylko w stanie nayzupełnieyszey spokoyności, mogłyby Niemce przy swoiey teraźnieyszey konstytucyi federacyyney wytrzymać nieograniczoną wolność prassy, iak dalece ta z ową konstytucyią w ogólności pogodzić się daie. Czas teraźnieyszy iest mniey niż każdy inny, do tego usposobionym; bo obowiązek tylu Rządów, aby ustalić teraźnieyszą i przyszłą pomyślność swych Ludów przez dobre konstytucyie, nie może żadną miarą dopełnionym bydź szczęśliwie, pośrod dzikiey zdań sprzeczności i pośrod walki, ponawianey codziennie, wstrząsaiącey wszelkie podstawy, i wszelką prawdę w wątpliwość i uroienie rozchwiewaiącey.

Kroki tymczasowe, których w tych nagłych okolicznościach przeciwko nadużywaniu prassy chwycić się należy, nie powinny bynaymniey mieć za cel tamowania czynności pisarzów szanownych i pożytecznych, pętania przyrodzonych postępów ducha ludzkiego, albo przeszkadzania udzielaniom się i naukom iakiegokolwiekbądź gatunku, dopóki te trzymaią się w granicach, których żadne ieszcze dotychczesne prawodawstwo przekroczyć nie dozwoliło. Że nadzor nad pismami czasowemi nie zmieni się w uciemiężanie, zaręcza sposób myślenia, który wszystkie Rządy Niemieckie przy każdey sposobności dosyć wyraźnie okazywały, a który od żadnego przyiaciela prawdy i porządku nie obawia się zarzutu, iakoby zmierzał do tyranii ducha. Atoli nie można powątpiewać iuż dłużey o konieczności takowego nadzoru; i gdy N. Cesarz Jmć po wszystkich Rządach związkowych zgodnych całkiem widoków w ważnym tym przedmiocie spodziewać się może, przeto Poselstwo prezyduiące ma dane sobie zlecenie, aby przełożyć Seymowi do bezzwłocznego roztrząśnienia i narady, proiekt do tymczasowey uchwały, końcem zapobieżenia nadużyciom prassy, co do dzienników, pism czasowych, i pisemek ulotnych.

V. Mianowanie Centralney Kommizsyi dochodzącey.

Oprócz proponowanych wyżey narad i uchwał, potrzebnym byłby, tak dla opieki porządku publicznego, iako i dla zaspokoienia wszystkich dobrze myślących w Niemczech, ieszcze ieden krok; który N. Cesarz Jmć bezpośredniemu uznaniu Seymu poleca. Odkrycia, uczynione w iednymże czasie w różnych Państwach związkowych, wskazały ślad rozciągłego, w różnych częściach Niemiec czynnego związku, który w rozlicznych rozgałęzieniach, tu mniey tam więcey istnieć, a którego ciągłe usiłowanie nie tylko do naywiększego ile możności rozszerzania nauk fanatycznych, niebezpiecznych Państwom, i bezwarunkowo rewolucyynych, lecz nawet do popierania i

rozkrzewiania nayzuchwalszych zamachów zmierzać zdaie się.

Luboć rozciągłość i związki zbrodniczych tych zabiegów nie mogły ieszcze dociecżonemi zostać zupełnie, wszelako massa pozbieranych iuż czynów, aktów i dowodów tak iest znakomita, że o rzeczywistości złego powątpiewać nie można. Niechay iakiekolwiek różne będą zdania o wielkości zagrażaiącego ztąd niebezpieczeństwa, dosyć iest na tem, że tak cięszkie obłąkania w Niemczech rozszerzyć się mogły, że znaczne mnóstwo osób w takowe obłąkanie popadło, i że, chociażby nawet wszystko to za samą tylko słabość umysłu poczytać można zaniedbanie użycia środków zaradczych naynie bezpiecznieysze skutki mogłoby za sobą pociągnąć.

Ścisłe dochodzenie rzeczy iest przeto nieuchronną potrzebą. Dochodzenie to musi w iedney lub drugiey myśli do zbawiennego skutku doprowadzić; ponieważ prawdziwych winowayców, za dostatecznem potwierdzeniem ciążącego na nich podeyrzenia, rozzbroi, i pod karę odda; uwiedzionym nad przepaścią, przed którą stoią, oczy otworzy, i Niemce postawi w położeniu, że ani względem prawdziwych niebezpieczeństw łudzone, ani fałszywem bezpieczeństwem uspione, ani też przesadnemi obawami niepokoione i uwodzone nie będą.

Aby atoli dochodzenie do pomyślnego skutku doprowadziło, powinno wypływać od Seymu, iako od wspólnego punktu środkowego, i toczyć się pod bezpośrednim iego nadzorem. Wykryte dotychczas plany i zabiegi, wymierzone są równie przeciwko istnieniu Związku Niemieckiego, iako i przeciwko poiedyńczym Monarchom i Państwom Niemieckim; a zatem iest Seym bezsprzecznie właściwym, i z mocy artykułu 2go aktu związkowego do powzięcia wiadomości o tem wyraźnie obowiązanym. Nadto ustanowiona tym sposobem Kommissyia centralna, nierównie lepiey niż każda inna od iakowego Rządu poiedyńczego wyznaczona, potrafi porownać daty iuż będące z maiącemi okazać się ieszcze, takowe w zupełney ich styczności bezstronnie i sprawiedliwie roztrząsnąć, i iasny wykaz całego stanu rzeczy osiągnąć. Nareszcie po ukończonem śledztwię przez publiczne ogłoszenie wszystkich czynności tey Władzy, nayskuteczney uchyloną będzie obawa widzenia niewinnych naruszonymi, lub winowayców od zasłużoney kary ochronionymi; w każdym zaś razie zupełne wyiaśnienie rzeczy położy koniec wielu wątpliwościom, obawom i niespokoynym poruszeniom,

Te są pobudki, zniewalaiące N. Cesarza Jmci do propozycyi względem mianowania centralney Kommissyi dochodzącey, wyłącznie co do wskazanego tu przedmiotu, a Poselstwu prezyduiącemu zlecono tym końcem, aby przełożyć Seymowi do spieszney narady proiekt uchwały w tey mierze.

Od Renu donoszą pod dniem 24tym Września: „Wiadomo, że od dni kilku po różnych okolicach W. Xięztwa Heskiego (w Prowincyi Starkenburgskiey) a nawet i w Darmsztadzie, zaszły aresztowania, mianowicie z powodu, że osoby aresztowane i przez szczegółowe daty zatwierdzonemu podeyrzeniu o czyny buntownicze i podżeganie Ludu podpadały. Między aresztowanymi znaydował się także nieiaki Bogen, Przełożony w Michelsztadzie i Odenwałdzie, którego atoli włościanie tameczni, powstawszy, zaraz uwolnili gwałtem. Ależ ten Bogen uyrzał się wkrótce w położeniu, dręczącem w naywyższym stopniu; chociaż albowiem z rąk Władzy cywilney na chwilę wydarty, nie miał przecież innego wyboru, iak albo stawić się na czele buntowników, wzywaiących go do tego, a potem w razie powtórnego schwytania, iako buntownik potępionym zostać, albo oddadź się dobrowolnie w ręce sprawiedliwości, z których otwartą przemocą wyrwanym został. Bogen wybrał ostatnie, opuścił swoich oswobodzieli, których zbuntował był do opierania się Zwierzchności, i siedzi teraz w więzieniu kryminalnem w Darmsztadzie. Przeciwko buntownikom Odenwaldzkim wysłał W. Xiąże onegday rano batalhion piechoty, złożony z 500 ludzi, 150 iazdy i 2 działa. Wczoray wieczorem nadszedł do Darmsztadu rapport, donoszący, że woysko exekucyyne weszło bez odporu do Michelsztadu, i że zbuntowane Gminy, od podżegacza swoiego opuszczone, poddały się dobrowolnie. Gmina Fränkisch-Grumbach, dawniey szlachecka, wysłała Deputacyię, błagaiąc o łaskę. Pierwszym buntownikiem i herśztem wszystkich zabiegów w Prowincyi Sztarkenburgskiey, iest iak wiadomo pewny Adwokat Hoffmann. Policyia śledziła go od dni kilku, lecz Hoffmann uszedł iey wszędzie, nawet i w Darmsztadzie, dokąd przybył dnia 2go. Nazaiutrz udał się do Michelsztadu, będącego podówczas w powstaniu, a gdy dnia wczorayszego nadeszło tam woysko, schwytano go i odprawadzono pod strażą do Darmsztadu.

Redakcyia F. Krattera. — Drukiem J. Pillera.